

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE
PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE
a articolului 191 alin. (2) din Codul de procedură penală
(liberarea provizorie sub control judiciar [2])
(Sesizarea nr. 196g/2019)

CHIȘINĂU

28 mai 2020

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE
A ARTICOLULUI 191 ALIN. (2) DIN CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Domnica MANOLE, *Președinte*,
dlui Eduard ABABEI,
dlui Nicolae ROȘCA,
nei Liuba ȘOVA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea nei Eugenia Mîța, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată pe 1 noiembrie 2019,
Examinând sesizarea menționată în ședință publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în camera de consiliu,

Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află excepția de neconstituționalitate a articolului 191 alin. (2) din Codul de procedură penală, ridicată din oficiu de către dl judecător Victor Sandu de la Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, în dosarul nr. 17-262/19.

2. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost trimisă la Curtea Constituțională pe 1 noiembrie 2019, în baza articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituție.

3. Prin decizia Curții Constituționale din 9 decembrie 2019, sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost declarată admisibilă, fără a se prejudica fondul cauzei.

4. În procesul examinării excepției de neconstituționalitate, Curtea Constituțională a solicitat opiniile Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului, Procuraturii Generale, Curții Supreme de Justiție și Institutului de Reforme Penale.

5. La ședința publică a Curții, excepția de neconstituționalitate a fost susținută de către dl judecător Victor Sandu, autorul acesteia. Parlamentul a fost reprezentat de către dl Radu Radu, consultant principal din cadrul Serviciului reprezentare la Curtea Constituțională și organele de drept în Direcția Generală Juridică a Secretariatului Parlamentului. Guvernul a fost

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE
A ARTICOLULUI 191 ALIN. (2) DIN CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ

reprezentat de către dl Dorin Lișman, Secretar de Stat în cadrul Ministerului Justiției.

CIRCUMSTANȚELE LITIGIULUI PRINCIPAL

6. Pe rolul Judecătoriei Chișinău, sediul Ciocana, s-a aflat demersul dnei Nadejda Busuioc, procuror în cadrul Procuraturii Anticorupție, privind prelungirea măsurii preventive de liberare provizorie sub control judiciar pe un termen de 60 de zile în cazul dlui Egor Evgheni Borovschih, învinuit de comiterea infracțiunii prevăzute de articolul 243 alin. (3) lit. b) din Codul penal.

7. În motivarea demersului, procurorul a menționat că există riscul ca învinuitul să se eschiveze de la urmărirea penală și de la judecată și sunt suficiente motive să se presupună că, în cazul aplicării unei alte măsuri preventive, învinuitul ar putea influența martorii sau învinuiții sau ar putea distruge probele, fapt care ar împiedica soluționarea cauzei și aflarea adevărului.

8. În cadrul ședinței publice din 22 octombrie 2019, dl judecător Victor Sandu a ridicat din oficiu excepția de neconstituționalitate a articolului 191 alin. (2) din Codul de procedură penală, care stabilește că liberarea provizorie sub control judiciar nu se acordă învinuitului, inculpatului în cazul în care există date că el va săvârși o altă infracțiune, va încerca să influențeze martorii sau să distrugă mijloacele de probă, să se ascundă de organele de urmărire penală, de procuror sau, după caz, de instanța de judecată.

9. Prin încheierea din aceeași dată, Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, a trimis sesizarea către Curtea Constituțională, pentru soluționarea acesteia.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

10. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 23

Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„[...]”

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

Articolul 25

Libertatea individuală și siguranța persoanei

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE
A ARTICOLULUI 191 ALIN. (2) DIN CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ

„(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile.

[...]

(4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult pînă la 12 luni.

[...]

(6) Eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut.”

11. Prevederile relevante ale Codului de procedură penală sunt următoarele:

Articolul 175

Noțiunea și categoriile de măsuri preventive

„(1) Măsurile cu caracter de constrîngere prin care bănuitul, învinuitul, inculpatul este împiedicat să întreprindă anumite acțiuni negative asupra desfășurării procesului penal, securității și ordinii publice sau asupra asigurării executării sentinței constituie măsuri preventive.

(2) Măsurile preventive sînt orientate spre a asigura buna desfășurare a procesului penal sau a împiedica bănuitul, învinuitul, inculpatul să se ascundă de urmărirea penală sau de judecată, spre aceea ca ei să nu împiedice stabilirea adevărului ori spre asigurarea de către instanță a executării sentinței.

(3) Măsuri preventive sînt:

[...]

8) liberarea provizorie sub control judiciar;

[...]

11) arestarea preventivă.

(4) Arestarea la domiciliu și arestarea preventivă pot fi aplicate numai față de învinuit, inculpat. [...]

(5) Liberarea provizorie sub control judiciar și liberarea provizorie pe cauțiune sînt măsuri preventive de alternativă arestării și pot fi aplicate numai față de persoana în privința căreia s-a înaintat demers pentru arestare sau față de învinuitul, inculpatul care sînt deja arestați. [...]

Articolul 176

Temeiurile pentru aplicarea măsurilor preventive

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE
A ARTICOLULUI 191 ALIN. (2) DIN CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ

(1) Măsurile preventive pot fi aplicate de către procuror, din oficiu ori la propunerea organului de urmărire penală, sau, după caz, de către instanța de judecată numai în cazurile în care există suficiente temeiuri rezonabile, susținute prin probe, de a presupune că bănuitul, învinuitul, inculpatul ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală sau de instanță, să exercite presiune asupra martorilor, să nimicească sau să deterioreze mijloacele de probă sau să împiedice într-un alt mod stabilirea adevărului în procesul penal, să săvârșească alte infracțiuni ori că punerea în libertate a acestuia va cauza dezordine publică. De asemenea, ele pot fi aplicate de către instanță pentru asigurarea executării sentinței.

(2) Arestarea preventivă și măsurile alternative de arestare se aplică numai persoanei care este învinuită, inculpată de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de 3 ani și doar în condițiile prevăzute de prezentul cod.

(3) La soluționarea chestiunii privind necesitatea aplicării măsurii preventive respective, procurorul și instanța de judecată vor aprecia și vor motiva, în mod obligatoriu, dacă măsura preventivă este proporțională cu circumstanțele individuale ale cauzei penale, inclusiv luând în considerare:

1) caracterul rezonabil al bănuielii, gravitatea și gradul prejudiciabil al faptei incriminate, apreciate în fiecare caz individual, însă fără a se pronunța asupra vinovăției;

2) personalitatea și caracterizarea bănuitolui, învinuitului, inculpatului, inclusiv la momentul de comitere a faptelor incriminate;

3) vârsta și starea sănătății sale;

4) ocupația sa;

5) situația familială și prezența persoanelor întreținute;

6) starea sa materială, veniturile, posesia bunurilor imobile sau a altor proprietăți;

7) deținerea unui loc permanent de trai, deținerea unui loc permanent ori temporar de muncă;

8) alte circumstanțe esențiale prezentate de bănuitul, învinuit, inculpat sau de către procuror, organul de urmărire penală.

(4) În cazul în care lipsesc temeiuri pentru aplicarea unei măsuri preventive față de bănuitul, învinuit, inculpat, de la acesta se obține obligația în scris de a se prezenta la citarea organului de urmărire penală sau a instanței și de a le informa despre schimbarea domiciliului.”

Articolul 191

Liberarea provizorie sub control judiciar

„[...]”

(2) Liberarea provizorie sub control judiciar nu se acordă învinuitului, inculpatului în cazul în care există date că el va săvârși o altă infracțiune, va încerca să influențeze asupra martorilor sau să distrugă mijloacele de probă, să se ascundă de organele de urmărire penală, de procuror sau, după caz, de instanța de judecată.

[...]"

Articolul 192
Liberarea provizorie pe cauțiune

„[...]

(2) Liberarea provizorie pe cauțiune nu se aplică dacă se constată unul din cazurile prevăzute la art.191 alin.(2).

[...]"

ÎN DREPT

A. ADMISIBILITATEA

12. Prin decizia din 9 decembrie 2019, Curtea a confirmat respectarea, în prezenta cauză, a condițiilor de admisibilitate a unei excepții de neconstituționalitate, stabilite în jurisprudența sa constantă.

13. Curtea a reținut că obiectul excepției de neconstituționalitate este articolul 191 alin. (2) din Codul de procedura penală. Verificarea constituționalității acestui tip de acte normative ține de competența sa *ratione materiae*, potrivit articolului 135 alin. (1) lit. a) din Constituție.

14. Excepția de neconstituționalitate a fost ridicată într-o cauză care a avut ca obiect examinarea unui demers privind prelungirea măsurii preventive sub forma liberării provizorii sub control judiciar. Prin urmare, norma contestată a fost aplicată la examinarea acestei cauze. Totuși, în eventualitatea în care Curtea nu ar exercita controlul de constituționalitate, excepția de neconstituționalitate ar fi lipsită de eficacitate. Curtea rămâne competentă să examineze prevederile criticate, având în vedere caracterul special al măsurilor preventive, imposibilitatea suspendării procedurii de soluționare a acestora, precum și celeritatea examinării acestor categorii de dosare.

15. De asemenea, excepția de neconstituționalitate a fost ridicată din oficiu de către dl judecător Victor Sandu în dosarul nr. 17-262/19, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana. Sesizarea este formulată de către un subiect care beneficiază de acest drept, în baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție, așa cum a fost interpretat prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016.

16. Curtea menționează că articolul 191 din Codul de procedură penală a mai constituit obiect al controlului de constituționalitate, însă criticile de neconstituționalitate au vizat doar termenul pentru care liberarea provizorie sub control judiciar putea fi dispusă de instanța de judecată (HCC nr. 17 din 19 mai 2016).

17. Astfel, Curtea reține că nu există hotărâri anterioare în care să se fi pronunțat cu privire la constituționalitatea prevederilor articolului 191 alin.

(2) din Codul de procedura penală din perspectiva previzibilității condițiilor de aplicare a liberării provizorii sub control judiciar.

18. Pentru a declara admisibilă sesizarea, Curtea a trebuit să stabilească și incidența drepturilor garantate de Constituție, invocate de către autorul sesizării.

19. Curtea a reținut că autorul sesizării a invocat în susținerea criticilor de neconstituționalitate încălcarea articolelor 4, 7, 8, 16, 20, 21, 23, 26 și 54 din Constituție.

20. Cu privire la raportarea criticilor de neconstituționalitate la articolele 4, 7 și 8 din Constituție, Curtea a subliniat că acestea sunt norme care comportă un caracter general și obligatoriu și nu pot constitui repere individuale și separate. Ele pot interveni doar dacă este constatată aplicabilitatea unei prevederi substanțiale din Constituție (a se vedea DCC nr. 65 din 12 octombrie 2016, § 16; HCC nr. 3 din 18 ianuarie 2019, § 18; HCC nr. 19 din 24 septembrie 2019, § 16; HCC nr. 29 din 12 decembrie 2019, § 19).

21. Cu privire la pretinsa încălcare a articolului 16 din Constituție, Curtea a observat că autorul nu a menționat care ar fi relevanța și pertinența acestui articol în prezenta cauză. Astfel, autorul nu a motivat pretinsa neconformitate a dispozițiilor criticate cu prevederile constituționale invocate și nici nu a demonstrat raportul contradictoriu dintre ele. Sub acest aspect, Curtea reține că simpla enumerare a unor dispoziții constituționale nu poate fi considerată o veritabilă critică de neconstituționalitate (DCC nr. 44 din 22 mai 2017, § 19; DCC nr. 30 din 29 martie 2018, § 22; DCC nr. 102 din 3 octombrie 2019 § 17; DCC nr. 5 din 20 ianuarie 2020, § 20, DCC nr. 33 din 19 martie 2020, § 31).

22. De asemenea, în opinia Curții, criticile referitoare la încălcarea articolelor 20 și 26 din Constituție nu sunt fundamentate, deoarece prevederile criticate nu restricționează contestarea încheierii prin care a fost dispusă sau revocată liberarea provizorie sub control judiciar și nici nu interzic învinuitului să fie asistat de un apărător ales, iar dacă nu dispune de mijloace necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat desemnat.

23. Cu referire la pretinsa încălcare a articolului 21 din Constituție, Curtea a reținut că prevederile criticate nu încalcă prezumția de nevinovăție, deoarece dispunerea liberării provizorii sub control judiciar nu reprezintă o judecare a cauzei în fond, ci aplicarea unor măsuri preventive care să asigure buna desfășurare a procesului penal.

24. De asemenea, cu privire la respectarea articolului 54 din Constituție, Curtea a reiterat că măsura liberării provizorii sub control judiciar este prevăzută de lege, și anume de articolul 191 din Codul de procedură penală,

este necesară pentru protejarea valorilor de drept și urmărește un scop legitim, și anume cel al asigurării bunei desfășurări a procesului penal (HCC nr. 17 din 19 mai 2016, § 64). Prin urmare, Curtea nu a constatat incidența articolului 54 în cauza examinată.

25. Curtea a notat că articolul 23 alin. (2) [care stabilește condițiile calității legii, *i.e.* accesibilitatea și previzibilitatea] din Constituție nu are o aplicabilitate de sine stătătoare. Pentru a fi aplicabil, autorul excepției trebuie să demonstreze existența unei ingerințe în drepturile substanțiale garantate de Constituție (HCC nr. 29 din 12 decembrie 2019, § 19; DCC nr. 19 din 13 februarie 2020, § 16).

26. Pentru că este suverană cu privire la competența sa în materia controlului de constituționalitate, Curtea nu poate fi constrânsă, la examinarea constituționalității unui text de lege, să analizeze dispozițiile criticate doar prin prisma normelor constituționale invocate de către autorul excepției, ci este liberă să le analizeze și în raport cu prevederile constituționale relevante pentru soluționarea sesizării, importante fiind argumentele aduse în acest sens (a se vedea HCC nr. 12 din 7 mai 2020, § 48; HCC nr. 2 din 23 ianuarie 2020, § 27; HCC nr. 7 din 26 aprilie 2018, § 23; HCC nr. 15 din 22 mai 2018, § 24; HCC nr. 20 din 4 iulie 2018, § 47). Sub acest aspect, autorul excepției de neconstituționalitate susține că imprevizibilitatea dispozițiilor contestate este de natură să condiționeze aplicarea arestării, nu a liberării provizorii sub control judiciar. Așadar, Curtea a considerat că în acest caz este incident și articolul 25 din Constituție, care garantează dreptul persoanei la libertate individuală.

27. Curtea a reținut că, raportată la articolele 23 alin. (2) și 25 din Constituție, pretinsa incoerență dintre articolul 176 alin. (1) din Codul de procedură penală și articolul 191 alin. (2) din același Cod, invocată în sesizare, reclamă o examinare în fond.

28. Odată stabilită incidența dreptului fundamental privind libertatea individuală, Curtea trebuie să verifice, la etapa examinării fondului cauzei, dacă prevederile contestate respectă cerințele calității legii din perspectiva articolelor 23 alin. (2) și 25 din Constituție.

29. În consecință, Curtea a declarat admisibilă sesizarea și va trece, în continuare, la examinarea fondului cauzei.

B. FONDUL CAUZEI

I. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 25 COROBORAT CU ARTICOLUL 23 ALIN. (2) DIN CONSTITUȚIE

A. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

30. Autorul excepției de neconstituționalitate susține că prevederile articolului 191 alin. (2) din Codul de procedură penală nu corespund exigențelor calității legii garantate de articolul 23 alin. (2) din Constituție.

31. De asemenea, autorul sesizării consideră că se suprapun motivele care stau la baza dispunerii măsurii preventive a arestului, enumerate la articolul 176 alin. (1) din Codul de procedură penală, cu motivele care exclud posibilitatea aplicării măsurii alternative a liberării provizorii sub control judiciar, enumerate la articolul 191 alin. (2) din Codul de procedură penală. Astfel, autorul sesizării susține că incoerența dintre aceste două norme constă în faptul că, dacă un judecător ar dori să aplice măsura liberării provizorii sub control judiciar a unui acuzat nu va putea proceda astfel, pentru că, potrivit dispozițiilor relevante ale Codului de procedură penală, trebuie să aplice măsura arestului.

B. Argumentele autorităților și ale organizațiilor care și-au prezentat opinia solicitată

32. În opinia Parlamentului, articolul 191 alin. (2) din Codul de procedură penală dezvoltă prevederile articolului 176 alin. (1) din același Cod. Astfel, dacă articolul 176 alin. (1) din Codul de procedură penală este o normă generală care stabilește condițiile de aplicare pentru toate măsurile preventive, articolul 191 alin. (2) se referă doar la condițiile liberării provizorii din arest sub control judiciar, ca o măsură alternativă arestării. Din acest considerent, legislatorul a operat în primul caz cu textul „în cazurile în care există suficiente temeiuri rezonabile, susținute prin probe”, iar în cel de-al doilea caz – cu textul „în cazul în care există date”. De asemenea, Parlamentul a menționat în opinia sa scrisă că prevederile articolului 191 alin. (2) din Codul de procedură penală sunt în concordanță cu Constituția, iar sesizarea poate fi declarată inadmisibilă.

33. Guvernul în opinia sa a menționat că articolul 176 alin. (1) din Codul de procedură penală este o normă generală în raport cu articolul 191 din același cod, care reglementează exclusiv măsura liberării provizorii sub control judiciar. Prin urmare, Guvernul susține că nu poate fi acceptată critica referitoare la încălcarea articolului 23 din Constituție, deoarece articolul 191 alin. (2) din Codul de procedură penală stabilește o excepție de la norma generală. Astfel, Guvernul consideră că prevederile articolului 191 alin. (2) din Codul de procedură penală nu conțin elemente de natură să aducă atingere prevederilor constituționale invocate de autorul excepției de neconstituționalitate.

34. Președintele Republicii Moldova a menționat că excepția de neconstituționalitate vizează o problema de aplicare corectă a legii și nu de constituționalitate a ei.

35. Procuratura Generală a notat în opinia sa prezentată Curții că excepția de neconstituționalitate privește o problemă de interpretare și de aplicare corectă a legii, nu o problemă de drept constituțional. Prin urmare, Procuratura Generală a considerat că sesizarea trebuie respinsă.

36. Potrivit opiniei Institutului de Reforme Penale, prevederile articolului 191 alin. (2) din Codul de procedură penală vin în contradicție cu dispozițiile articolului 176 alin. (1) din același Cod. Dacă articolul 176 alin. (1) din Codul de procedură penală condiționează aplicarea unei măsuri preventive de existența unor anumite riscuri, atunci articolul 191 alin. (2) din Codul de procedură penală interzice aplicarea unei măsuri preventive dacă există aceleași riscuri. Acest fapt prezintă o problemă de previzibilitate a legii.

37. De asemenea, Institutul de Reforme Penale a menționat că neclaritatea articolului 191 alin. (2) din Codul de procedură penală vizează libertatea individuală și siguranța persoanei, garantate de articolul 25 din Constituție. Prevederile articolului 191 alin. (2) din Codul de procedură penală îi impun instanței de judecată să aplice măsura arestării preventive, deși norma generală de la articolul 176 alin. (1) din același Cod prevede dreptul de a aplica orice măsură preventivă. În această situație se încalcă prezumția libertății.

C. Aprecierii Curții

1. Principii generale

1.1. Calitatea legii

38. Articolul 23 alin. (2) din Constituție impune adoptarea de către legislator a unor legi accesibile și previzibile.

39. Condiția accesibilității presupune ca textele de lege să poată fi cunoscute de către destinatari. Orice persoană trebuie să poată să dispună de informații privind normele juridice aplicabile într-un caz concret (*Khlyustov v. Rusia*, 11 iulie 2013, § 68). În special, accesibilitatea legii presupune publicarea ei în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, în condițiile articolului 76 din Constituție și al Legii nr. 173 din 6 iulie 1994 privind modul de publicare și intrare în vigoare a actelor oficiale, astfel încât să poată fi cunoscută de persoanele la care se referă. Astfel, cu privire la respectarea condiției accesibilității, Curtea menționează că publicul are acces la Codul de procedură penală, acesta fiind publicat în Monitorul Oficial.

40. La rândul ei, condiția previzibilității legii este îndeplinită atunci când persoana poate prevedea – în caz de necesitate, cu o asistență juridică adecvată – într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, consecințele pe care o conduită le poate implica (*Berardi și Mularoni v. San Marino*, 10 ianuarie 2019, § 40; *Khodorkovskiy și Lebedev v. Rusia* [nr. 2], 14 ianuarie 2020, § 570).

41. Totodată, Curtea reiterează că o normă corespunde exigenței previzibilității atunci când oferă o măsură de protecție împotriva imixtiunilor arbitrare din partea autorităților publice (*Centro Europa 7 S.r.l. și Di Stefano v. Italia* [MC], 7 iunie 2012, § 143, și *Khlyustov v. Rusia*, 11 iulie 2013, § 70).

42. De asemenea, Curtea subliniază că o lege care le conferă autorităților publice o putere discreționară trebuie să indice întinderea acesteia, deși procedurile și condițiile detaliate care trebuie respectate pot să nu fie încorporate în norme de drept material (*Khlyustov v. Rusia*, 11 iulie 2013, § 70). Totodată, o putere discreționară care nu este delimitată, chiar dacă face obiectul controlului judiciar din punct de vedere formal, nu trece de testul previzibilității (HCC nr. 28 din 23 noiembrie 2015, § 61; HCC nr. 6 din 19 martie 2019, § 38).

43. La elaborarea unui act normativ, legislatorul trebuie să respecte și principiul coerenței (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 6 din 19 martie 2019, § 40).

44. Astfel, legea trebuie să asigure o legătură logico-juridică între dispozițiile pe care le conține și să evite paralelisme legislative, care generează incertitudine și insecuritate juridică. În procesul de legiferare este interzisă instituirea acelorași reglementări în mai multe articole sau alineate din același act normativ ori în două sau mai multe acte normative (HCC nr. 2 din 30 ianuarie 2018, § 45).

1.2. Libertatea individuală și siguranța persoanei

45. Articolul 25 din Constituție garantează dreptul la libertate individuală și la siguranță al persoanei.

46. *Ad similes*, în conformitate cu articolul 5 § 1 din Convenția Europeană, orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță.

47. Prin garantarea „dreptului la libertate”, articolul 5 § 1 din Convenție are în vedere libertatea fizică a persoanei (*Creangă v. România* [MC], 23 februarie 2012, § 84). Această constatare este valabilă în contextul articolului 25 din Constituție.

48. Scopul principal al dispozițiilor citate este de a proteja persoana împotriva unei lipsiri arbitrare sau nejustificate de libertate (*McKay v. Regatul Unit* [MC], 3 octombrie 2006, § 30).

49. Totuși, dreptul la libertate și la siguranță nu este unul absolut. Astfel, articolul 5 paragraful 1 din Convenția Europeană prevede cazurile în care o persoană poate fi lipsită de libertatea sa. Între altele, litera c) a paragrafului 1 din articolul citat vizează privarea de libertate în cadrul unei proceduri penale, *i.e.* dacă persoana a fost arestată sau reținută în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a se bănuși că a comis o infracțiune sau când există motive temeinice ale necesității de a o împiedica să comită o infracțiune sau să se sustragă după comiterea acesteia.

50. Generalizând jurisprudența Curții Europene în materie, în Hotărârea nr. 3 din 23 februarie 2016 Curtea Constituțională a stabilit că sunt motive pentru privarea de libertate a celui bănușit de comiterea unei infracțiuni riscurile: 1) sustragerii lui de la judecată; 2) afectării înfăptuirii justiției; 3) comiterii altor infracțiuni; 4) producerii de dezordini publice. Aceste motive nu trebuie cumulate, fiind suficientă existența unui singur motiv pentru aplicarea arestului preventiv. Riscurile trebuie demonstrate prin probe bazate pe fapte (§§ 73, 93, 94).

51. O persoană poate fi plasată în detenție doar atunci când bănușiala comiterii unei infracțiuni de către aceasta este coroborată cu existența motivelor justificative. Aceleași sunt concluziile Recomandării nr. (2006)13 privind arestul preventiv, condițiile în care acesta se execută și măsurile de protecție împotriva abuzurilor, adoptată de Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei la 27 septembrie 2006, la cea de-a 974-a reuniune a delegațiilor de miniștri.

52. Arestarea persoanei trebuie să fie dispusă ca o *ultima ratio*. În jurisprudența sa, Curtea a stabilit că cercetarea persoanei în stare de libertate reprezintă o regulă. **Prezumția este întotdeauna în favoarea eliberării (*pro libertate*)**. Arestarea constituie o măsură excepțională și poate fi dispusă numai în anumite cazuri și numai din anumite motive, care trebuie arătate în mod concret și convingător în hotărârea organului care o dispune (a se vedea HCC nr. 3 din 23 februarie 2016, § 64). Cu alte cuvinte, la examinarea demersului privind arestarea persoanei, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată are obligația să examineze în mod prioritar oportunitatea aplicării altor măsuri preventive, neprivative de libertate, apoi a celor alternative arestului preventiv, și să respingă demersul privind aplicarea arestării atunci când acesta nu este motivat în mod suficient sau dacă motivele invocate nu sunt susținute prin probe care confirmă motivele rezonabile de aplicare.

Instanța de judecată poate dispune orice altă măsură preventivă (HCC nr. 27 din 30 octombrie 2018, § 69).

53. Totodată, orice privare de libertate nu trebuie doar să se bazeze pe una dintre excepțiile enunțate la literele a)-f) ale articolului 5 § 1 din Convenția Europeană, ci trebuie să fie și „legală”. Atunci când se pune în discuție „legalitatea” detenției, inclusiv problema respectării „căilor legale”, Convenția Europeană face trimitere la legislația națională. Ea impune în primul rând ca orice arestare sau detenție să aibă o bază legală în dreptul intern, însă privește și calitatea legislației (a se vedea *Del Río Prada v. Spania* [MC], 21 octombrie 2013, § 125).

2. Aplicarea principiilor în prezenta cauză

54. Curtea reține că măsurile preventive sunt instituții de drept procesual cu caracter de constrângere, având ca scop asigurarea bunei desfășurări a procesului penal. Ele vizează starea de libertate a bănuیتului, învinuitului sau a inculpatului și au ca efect fie privarea de libertate, fie restrângerea libertății de circulație.

55. Curtea notează că, în conformitate cu articolul 175 alin. (3) din Codul de procedură penală, măsurile preventive sunt: 1) obligarea de a nu părăsi localitatea; 2) obligarea de a nu părăsi țara; 3) garanția personală; 4) garanția unei organizații; 5) ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport; 5¹) înlăturarea de la conducerea mijlocului de transport; 6) transmiterea sub supraveghere a militarului; 7) transmiterea sub supraveghere a minorului; 8) liberarea provizorie sub control judiciar; 9) liberarea provizorie pe cauțiune; 10) arestarea la domiciliu; 11) arestarea preventivă. În acest sens, articolul 176 din Codul de procedură penală stabilește temeiurile aplicării măsurilor preventive. În particular, alineatul (1) al articolului menționat prevede că **măsurile preventive pot fi aplicate** de către procuror, din oficiu ori la propunerea organului de urmărire penală sau, după caz, de către instanța de judecată, numai atunci când există suficiente temeiuri rezonabile, susținute prin probe, de a presupune că bănuitul, învinuitul sau inculpatul ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală sau de instanță, să exercite presiune asupra martorilor, să nimicească sau să deterioreze mijloacele de probă sau să împiedice într-un alt mod stabilirea adevărului în procesul penal, să săvârșească alte infracțiuni ori că punerea în libertate a acestuia va cauza dezordine publică. De asemenea, ele pot fi aplicate de către instanță pentru asigurarea executării sentinței.

56. Curtea observă că acest articol este aplicabil în cazul tuturor măsurilor preventive. În funcție de intensitatea riscului, a naturii infracțiunii și a suficienței probelor, poate fi aplicată una dintre măsurile preventive

specificate la articolul 175 alin. (3) din Codul de procedură penală. Subiectelor dotate cu competența aplicării legii le revine sarcina alegerii unei măsuri proporționale cu scopul urmărit.

57. Totodată, Curtea reține că, în baza articolului 191 alin. (2) din Codul de procedură penală, liberarea provizorie sub control judiciar **nu se dispune** învinuitului sau inculpatului în cazul în care există date că el va săvârși o altă infracțiune, va încerca să influențeze martorii sau să distrugă mijloacele de probă, să se ascundă de organele de urmărire penală, de procuror sau, după caz, de instanța de judecată.

58. Curtea constată că temeiurile pentru aplicarea liberării provizorii sub control judiciar sunt reglementate în mod divergent de două prevederi ale aceluiași act normativ. Atât justițiabilii, cât și subiectele care posedă competența aplicării Codului de procedură penală se află în dificultate, fiind puși în situația de a alege între mai multe variante posibile.

59. Chiar făcându-se apel la consultanța de specialitate, persoana nu ar putea stabili, fără echivoc, în baza cărei norme – articolul 176 alin. (1) sau articolul 191 alin. (2) din Codul de procedură penală – ar trebui să fie incidentă liberarea provizorie sub control judiciar. În situația în care s-ar aplica articolul 191 alin. (2) din Codul de procedură penală, persoana nu ar putea fi liberată sub control judiciar nici atunci când riscul comiterii unei infracțiuni, al influențării martorilor, al distrugerii mijloacelor de probă sau al eschivării ar fi incertă sau de o intensitate redusă și, în consecință, ar fi disproporționată aplicarea arestării la domiciliu sau a arestării preventive.

60. În acest context, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a menționat că în cazul unor măsuri privative de libertate este deosebit de important să fie respectat principiul certitudinii juridice și orice privare de libertate trebuie efectuată „în conformitate cu o procedură prevăzută de lege”. Dispozițiile care pot genera interpretări contradictorii din partea autorităților sau care se exclud reciproc nu îndeplinesc cerința „calității legii” impusă de Convenție (*Nasrulloev v. Rusia*, 11 octombrie 2007, §§ 71, 77).

61. Astfel, Curtea constată că există o incoerență între prevederile articolului 176 alin. (1) din Codul de procedură penală (care stabilesc temeiurile de aplicare pentru toate măsurile preventive) și prevederile articolului 191 alin. (2) din același Cod (care se referă la condițiile în care liberarea provizorie sub control judiciar nu poate fi aplicată). Această incoerență normativă creează o incertitudine juridică și este de natură să afecteze dreptul la libertate individuală și siguranța persoanei.

62. Curtea subliniază că, în absența unor criterii și condiții clare de aplicare a măsurii preventive a liberării provizorii sub control judiciar, legea nu oferă o protecție suficientă împotriva ingerințelor arbitrare și nu-i permite justițiabilului să-și stabilească conduita și să prevadă cu suficientă certitudine

aplicarea măsurilor preventive. Având în vedere cele menționate *supra*, Curtea conchide că prevederile alineatului (2) al articolului 191 din Codul de procedură penală nu trec testul calității legii. Ele contravin articolului 25 coroborat cu articolul 23 alin. (2) din Constituție și, prin urmare, sunt neconstituționale.

63. Curtea observă că, potrivit articolului 175 alin. (5) din Codul de procedură penală, liberarea provizorie sub control judiciar și liberarea provizorie pe cauțiune sunt **măsuri preventive de alternativă arestării și pot fi aplicate numai față de persoana în privința căreia s-a înaintat un demers pentru arestare sau față de învinuitul, inculpatul care sunt deja arestați.**

64. Astfel, Curtea menționează că la aplicarea liberării provizorii sub control judiciar instanța de judecată trebuie să aprecieze după intima convingere dacă există sau persistă condițiile pentru care a fost cerută aplicarea arestului.

65. Totodată, Curtea observă că articolul 192 alin. (2) din Codul de procedură penală reglementează cazurile în care liberarea provizorie pe cauțiune nu se aplică, făcând referire la aceleași cazuri stabilite de articolul 191 alin. (2) din același Cod – „în cazul în care există date că el va săvârși o altă infracțiune, va încerca să influențeze asupra martorilor sau să distrugă mijloacele de probă, să se ascundă de organele de urmărire penală, de procuror sau, după caz, de instanța de judecată”.

66. Deși autorul în sesizare nu a invocat dispozițiile articolului 192 alin. (2) din Codul de procedură penală, Curtea constată că acestea se află în conexiune directă cu prevederile contestate. În realizarea principiului suveranității Curții în materia controlului de constituționalitate și în temeiul articolului 6 alin. (3) din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională poate pronunța o hotărâre și în privința altor acte normative a căror constituționalitate depinde în întregime sau parțial de constituționalitatea actului contestat. În aceste condiții, deși autorul nu a invocat în excepția de neconstituționalitate aceste dispoziții, Curtea constată că ele au legătură directă cu prevederile contestate, urmând să-și extindă controlul de constituționalitate și în cazul acestora (a se vedea *mutatis mutandis* HCC nr. 41 din 7 decembrie 2000, § 4; HCC nr. 9 din 30 martie 2004, § 9; HCC nr. 20 din 30 noiembrie 2006, § 3; HCC nr. 3 din 23 februarie 2016, § 46; HCC nr. 30 din 1 noiembrie 2016, § 46; HCC nr. 10 din 8 mai 2018, § 31; HCC nr. 21 din 3 octombrie 2019, § 23; HCC nr. 3 din 4 februarie 2020, § 26).

67. Prin urmare, Curtea reține că, având în vedere necesitatea aplicării unitare a cadrului normativ referitor la măsurile preventive în ansamblul legislației naționale, prevederile articolului 192 alin. (2) din Codul de

HOTĂRÂRE PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE
A ARTICOLULUI 191 ALIN. (2) DIN CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ

procedură penală, care stabilesc o soluție legislativă similară prevederilor criticate, sunt neconstituționale.

Din aceste motive, în baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g) și 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 literele a) și e) și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se admite* excepția de neconstituționalitate ridicată din oficiu de către dl judecător Victor Sandu de la Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana, în dosarul nr. 17-262/19.

2. *Se declară neconstituționale* articolele 191 alin. (2) și 192 alin. (2) din Codul de procedură penală.

3. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*.

Președinte

Domnica MANOLE

*Chișinău, 28 mai 2020
HCC nr. 15
Dosarul nr. 196g/2019*